

POZICIJA**DĖL JAUNIMO NEFORMALIOJO UGDYMO SAMPRATOS IR ĮGYVENDINIMO**

LiJOT Asamblėja Nr. 24, 2008 m. lapkričio 8-9 d., Vilnius

I. ĮVADAS

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (LiJOT), didžiausia nevyriausybinė jaunimo organizacija Lietuvoje, vienijanti nacionalines jaunimo organizacijas ir regionines jaunimo organizacijų sąjungas, pabrėžia itin svarbų jaunimo organizacijų vaidmenį, ugdant sąmoningą, aktyviai visuomenės gyvenime dalyvaujančią asmenybę.

Pačia plačiausia prasme ugdymas yra visą gyvenimą besitęsiantis procesas, kuris įgalina nuolatinę asmens, kaip individo ir visuomenės nario, sugebėjimų raidą. Ugdymo tikslas – **visapusiškai lavinti savarankišką, bendruomenės gyvenime dalyvaujančią asmenybę.**

Penktojoje Europos ministrų, atsakingų už jaunimo politiką, konferencijoje, vykusioje 1998 balandį Bukarešte, buvo priimta Baigiamoji Deklaracija, kviečianti Europos Tarybai priklausančias vyriausybes (tarp jų ir Lietuvos) skatinti galimybių lygybę, pripažįstant ugdymąsi ir įgūdžius, įgytus neformaliu būdu, kaip esminius profesinio lavinimosi elementus, bei ieškoti šių įgūdžių ir patirties pripažinimo būdų.

Taip pat 2000 metais Europos Tarybos Parlamentinėje Asamblėjoje buvo priimtas dokumentas (doc. 8595), pripažįstantis ir aprašantis įvairių tipų neformalųjį ugdymą(si). Neformalusis ugdymas dokumente išskiriamas kaip esminis papildymas formaliai švietimo sistemai.

Taigi dar prieš 10 metų neformalusis ugdymas buvo pripažintas europiniu lygmeniu, ir paskutinius 10 metų priimami sprendimai įvairių jo formų apibrėžimui.

2001 m. lapkričio 21 d. Baltojoje knygoje „Naujas postūmis Europos jaunimui“ dėl neformaliojo ir informaliuojo mokymosi pripažinimo pabrėžiama, kad reikia aiškiau apibrėžti sąvokas, įgytus gebėjimus ir kokybės standartus, labiau gerbti tokioje veikloje dalyvaujančius asmenis, labiau pripažinti šias veiklos kryptis ir siekti, kad jos geriau papildytų formalų mokymąsi ir mokymą. To ir siekiama šiuo dokumentu.

Egzistuoja keletas neformaliojo ugdymo apibrėžimų, kuriuos svarbu paminėti. Europos Taryba teigia, kad tai yra nuosekli asmeninio ir socialinio ugdymosi programa, sukurta įvairių gabumų ir įgūdžių ugdymui, papildanti formalųjį ugdymą. Europos Sąjungos Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybės atstovų rezoliucijoje dėl neformaliojo ir informinio mokymosi Europos jaunimo reikalų srityje vertės pripažinimo (2006/C 168/01) teigiama, kad „...neformali ir informali mokymosi veikla jaunimo reikalų srityje papildoma formaliojo švietimo ir mokymo sistema, joje vadovaujama dalyvavimą skatinančiu ir į besimokantįjį orientuotu požiūriu, ji vykdoma savanoriškai ir todėl yra glaudžiai susijusi su jaunų žmonių poreikiais, siekiais bei interesais; tokia veikla yra ypač svarbi mažiau galimybių turintiems jauniems žmonėms, nes ji suteikia papildomą mokymosi šaltinį ir galimybę toliau siekti formaliojo švietimo ir mokymosi“.

Tuo tarpu Europos jaunimo forumas (YFJ) neformalųjį ugdymą (ugdymąsi) apibūdina kaip ugdymo (ugdymosi) priemonių bei ugdymosi schemų rinkinį, kuris yra inovatyvus ir nuolat kuriamas, todėl yra kaip alternatyva tradicinėms ir klasikinėms mokymo sistemoms. Per asmeninį dalyvavimą ir problemų sprendimų įvairovę, žmonės gali spręsti aktualias ir būtent savo bendruomenei būdingas problemas, pritaikydami turimas žinias ir patirtį. Šiame procese dalyvauja labai įvairūs žmonės, bet didžiąją daugumą sudaro žmonės, dalyvaujantys bendruomeninių ir jaunimo nevyriausybinių organizacijų veikloje.

II. JAUNIMAS – ATSKIRA AMŽIAUS GRUPĖ

Jaunystė – tai ypatingas žmogaus gyvenimo tarpsnis, kai pereinama iš vaikystės į suaugusiojo gyvenimą. Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatyme jaunas žmogus apibrėžiamas kaip „asmuo nuo 14 iki 29 metų.“ Ši įstatymo nuostata aiškiai atskiria jaunimą, kaip atskirą kategoriją, nuo suaugusiųjų ir vaikų.

Šiuo svarbiu laikotarpiu žmogus įgyja ir sustiprina reikšmingus socialinius įgūdžius – tokius kaip atsakomybę ir savarankiškumą. Iš vyresniųjų globojamo ir auklėjamo vaiko jaunas žmogus tampa nepriklausoma asmenybe, kuri savarankiškai kuria savo paties ateitį, atsakingai priima sprendimus ir už save atsako. Jaunas žmogus yra ieškantis ir atviras, jis pamažu palieka artimiausios socialinės aplinkos – šeimos – erdvę ir kuria naujus socialinius ryšius už jos ribų.

Ypač svarbi tampa saviraiška ir galimybė laisvai priimti sprendimus. Jaunystė – tai laikotarpis, kai asmuo savo aplinkoje atranda daug galimybių, tačiau kartu yra pažeidžiamas neigiamų įtakų, nes intelektualiniai įgūdžiai nėra pakankamai susiformavę. Todėl svarbu šiam laikotarpiui skirti ypatingą valstybės ir visuomenės dėmesį, siekiant sustiprinti ir paremti jauną žmogų.

Pripažįstant jaunystės kaip esminio žmogaus gyvenimo etapo svarbą, jaunimas valstybės politikoje išskiriamas kaip atskira visuomenės grupė. Šio gyvenimo etapo stiprinimas, tinkamų ir palankių sąlygų jaunam žmogui vystytis sukūrimas, pagalba kokybiškai jo integracijai į visuomenę tampa svarbia socialinės politikos dalimi.

Dėl šių priežasčių aktualu jaunimą išskirti kaip atskirą neformaliojo ugdymo tikslinę grupę, nes jo ugdymas – dėl ypatingų tikslų ir poreikių skiriasi nuo vaikų ar suaugusiųjų ugdymo. Neformalusis ugdymas dėl savo ypatingo pobūdžio, leidžiančio laisvai plėtotis žmogaus iniciatyvai ir dirbtinai neįreminantis asmens, yra ne tik vaikams ir suaugusiems, bet ypač jaunimui skirta metodika.

III. JAUNIMO NEFORMALIOJO UGDYMO TURINYS. ESMINIAI JAUNIMO NEFORMALIOJO UGDYMO BRUOŽAI.

Jaunimo neformalųjį ugdymą (JNU) teikiančios jaunimo nevyriausybinių bei su jaunimu dirbančios organizacijos turi daug savybių, kurios suteikia joms unikalų sugebėjimą įnešti indėlį į individo ugdymo procesą, besitęsianti visą gyvenimą:

- paprastai šių organizacijų dėmesio centre yra jaunas žmogus. Jaunimo nevyriausybinių organizacijos skiria daug dėmesio kiekvieno individo dalyvavimui, įsipareigojimui ir atsakomybei, siekdamos kiekvieno žmogaus asmeninio augimo;
- šios organizacijos vadovaujasi bendraisiais jaunimo neformaliojo ugdymo principais, kurie išskiria jas iš kitų organizacijų.

Esminiai jaunimo neformaliojo ugdymo principai yra šie:

- **Savanoriškumas – ugdytiniai jaunimo neformaliojo ugdymo veikloje dalyvauja savo laisva valia.** Bet kuri jaunimo neformaliojo ugdymo institucija (jaunimo ar su jaunimu dirbanti organizacija) yra reikalinga tiek, kiek yra prasminga pačiam jaunam žmogui ir tik jo paties laisvai pasirinkta. Tai reiškia, kad jauni žmonės patys apsisprendžia dalyvauti jiems siūlomoje veikloje arba patys tą veiklą sukuria. Savanoriškumas – bet kokio neformaliojo ugdymosi proceso pagrindas.
- **Savarankiškumas – ugdytiniai savarankiškai renkasi jaunimo neformaliojo ugdymo veiklos pobūdį, formą bei trukmę.** Jauni žmonės patys aktyviai renkasi sau norimą užsiėmimą, o pasirinkę aktyviai jame dalyvauja. Užsiėmimų turinys, trukmė ir forma nėra nustatomas vien tik ugdytojo, bet apsprendžiamas kartu su visais dalyviais, maksimaliai (bet be prievartos) atsižvelgiant į kiekvieno nuomonę.
- **Ugdymas orientuotas į ugdomojo poreikių/mokomųjų tikslų pa(si)tenkinimą.** Jaunimo neformaliojo ugdymo procese ugdytiniai yra sudaromos sąlygos suvokti, pačiam nustatyti savo mokomuosius tikslus bei jų siekti. Ugdymo procesas yra organizuojamas remiantis ugdytinio suvoktais mokomaisiais tikslais.
- **Jaunimo neformaliojo ugdymo procese ugdytiniais užtikrinama galimybė aktyviai dalyvauti ugdymo (ugdymosi) programose, jas kurti bei įgyvendinti. Aktyvus, sąmoningas jaunų žmonių dalyvavimas ugdymo (ugdymosi) procese yra vienas svarbiausių jaunimo neformaliojo ugdymo bruožų.** Ugdymo procese dalyvaujantys jaunuoliai ugdymo rezultatų siekia per savo aktyvumą. Ugdytojas¹ užtikrina galimybes jauniems žmonėms prisiimti aktyvų vaidmenį (saugų tiek fiziškai, tiek emociškai) jaunimo neformaliojo ugdymo procese bei sudaro sąlygas tos patirties išsąmoninimui. Jaunų žmonių aktyvumo pasireiškimui galimybės sudaromos šiais būdais:
 - o numatomas laikas savo patyrimo įvardinimui ir suvokimui; t.y., kiekvienas jaunas asmuo turi patirties, kuri yra svarbi savęs ir aplinkos pažinimui;

¹ JNU kontekste ugdytojas suprantamas kaip tam tikros srities ekspertas, žinovas. Plačiau apie santykį tarp ugdytojo ir ugdomojo 5 psl., 4 pastr.

- siekiant ugdyti jaunuolių patyrimą gali būti sukuriamos dirbtinės situacijos (pedagoginių JNU metodų taikymas); atsiranda gilesnė patirtis, nes dalyviai savarankiškai daro išvadas iš dirbtinai sukurtų išbandymų;
 - kartais ugdymosi procesas gali būti organizuojamas be intensyvaus patyrimo, o tiesiog išsakant norimą informaciją; šiuo atveju jaunuoliams suteikiama galimybė aktyviai dirbti su pristatyta medžiaga: aptarti ją, kvestionuoti, pagalvoti apie pritaikymo galimybes.
- **Sąmoningumas – ugdytiniai suvokia, kad jie mokosi.** JNU procese siekiama, kad dalyviai suprastų, jog dalyvauja ugdymo(si) procese. Veikla organizuojama taip, kad ugdytinis savarankiškai (su ugdytojo palyda) sugebėtų kryptingai siekti savo mokymosi tikslų.
 - **Visapusiškas ugdomojo įtraukimas į ugdomąjį procesą. Ugdymo (ugdymosi) metodai užtikrina dalyvių intelektualinį, emocinį ir fizinį įsitraukimą.** Organizuojant jaunimo neformaliojo ugdymo (ugdymosi) procesą, svarbi ugdymo (ugdymosi) metodų įvairovė ir visapusiškumas. JNU nuolat kaitaliojami emociniai, fiziniai, intelektualiniai metodai. Metodų įvairovė leidžia atskleisti įvairiapusę žmogaus prigimtį ir užtikrinti visuminį asmenybės ugdymąsi. Ugdymasis yra labai individualus, todėl metodų kaitaliojimas leidžia pasiekti, kad visi ugdymosi proceso dalyviai įgytų kompetencijas (žinias, įgūdžius, požiūrius) sau priimtinu ir labiausiai patraukliu būdu.
 - **Procesas paremtas patirtiniu ugdymu (ugdymusi).** Siekiama, kad ugdymo procesas būtų grindžiamas patirtimi, o ne tik teorinėmis žiniomis ar pratybomis. Ugdymo procese ugdytojas jaunuoliams sudaromos sąlygos išbandyti save įvairiose situacijose – išgyventi naują patyrimą. Tačiau patyrimas įgauna prasmę tik tada, kai jis yra suvoktas ir įsisąmonintas. Dėl to patyrimas aptariamas ir įvardijamas. Įvardintas patyrimas susiejamas su konkrečiu gyvenimu ir daromos išvados apie patyrimo svarbą gyvenimui. Išvados įgauna prasmę tik tada, kai jos pritaikomos gyvenime.
 - **Saugi ir iššūkiams pri(si)imti tinkama atmosfera.** Jaunimo neformalusis ugdymas vyksta specifinėje aplinkoje. Jai turi būti būdinga tam tikra autonomija (atskirumas), kad jauni asmenys galėtų pakankamai saugiai eksperimentuoti be didesnės rizikos pakenkti sau ar aplinkiniams. Kartu tai turi būti aplinka, kurioje jauni asmenys galėtų imtis visiškos atsakomybės už savo veiksmus, bet net nesėkmė ar neteisingas sprendimas neturėtų neigiamų pasekmių, turinčių

įtakos visam jaunuolio gyvenimui. Tai yra jaunuoliai turi turėti *galimybę išbandyti save*. Savęs išbandymas leidžia sukaupti daugiau autentiškos patirties, kuri itin reikalinga šiame amžiaus tarpsnyje.

- **Lygiavertis santykis tarp ugdytojo ir ugdytinio.** JNU procese yra svarbus ugdytojo ir ugdytinio augimas kartu. Užtikrinamos sąlygos ir ugdytojui, ir ugdytiniui dalintis savo tiek pozityvia, tiek negatyvia gyvenimo patirtimi. Vengiama mokytojo – mokinio santykio. Ugdomosi procesas organizuojamas užtikrinant lygiavertį bendradarbiavimą tarp ugdytojo bei ugdytinio.

- **Į procesą orientuotas ugdymas (ugdymasis).** Ugdymo (ugdymosi) metu vykstantis procesas yra be galo svarbus, nes ugdytinis suvokęs įgyjamą patirtį gali savarankiškai nusistatyti savo mokomuosius tikslus ir suvokti norimus pasiekimus. Procesas yra savaime vertingas, nes tai yra pagrindas mokomiesiems tikslams pasiekti.

- **Į grupės procesą orientuotas ugdymas (ugdymasis).** JNU procese grupė veikia kaip priemonė, kaip tam tikras visuomenės modelis. Buvimas ir ugdymasis grupėje yra itin vertingas plėtojant jaunų žmonių socialines kompetencijas, skatinant savęs bei aplinkinių pažinimą. Ugdomosi procese svarbu užtikrinti grupės narių tarpusavio sąveiką; tik tokiu atveju ugdymasis per grupės procesą įgyją prasmę.

IV. JAUNIMO NEFORMALIOJO UGDYMO KOKYBĖ

Kokybė reiškia tam tikrą užsibrėžtų tikslų pasiekimo lygį. Kokybė jaunimo neformaliojo ugdymo srityje galėtų reikšti tam tikrą besiuogančiųjų ir visuomenės poreikių atitikimą bei maksimalų tikslų pasiekimą.

JNU kokybės užtikrinimo procesas – tai tam tikrų JNU užsakančių ir vykdančių institucijų bei organizacijų susitarimų, procedūrų ir kriterijų visuma, padedanti siekti kokybiško JNU rezultato, t.y. išugdytų kompetencijų, kurių tikėjosi besimokantieji ir visuomenė (užsakovai).

Čia svarbu pabrėžti, kad JNU visada turi dvi puses: ugdytoją ir ugdytinį. Ugdytojas užsiima ugdymu ir tai gali būti apibrėžta tam tikrais kokybiniais ugdymo proceso kriterijais. Tuo tarpu ugdytinio ugdymosi procesas labai priklauso nuo paties ugdytinio – kiek aktyviai jis išitraukęs į procesą, kiek jis tam skiria dėmesio, laiko, kiek lavina savo praktinius įgūdžius ir t.t. Taigi kokybės užtikrinimas gali būti apibrėžtas, o *ugdymosi* kokybės užtikrinimo procesas yra sunkiai įmanomas.

Kokybė turėtų būti užtikrinama tokiose ugdymo proceso dalyse:

- **Kokybiškos struktūros/aplinkos** apima teisinę, organizacinę ir socialinę aplinką, kuriose vykdomas JNU, žmogiškuosius išteklius (vykdytojų kompetenciją) bei finansinius, techninius ir kitus resursus.
- **Kokybiškas procesas** apima būdus, kuriais organizacijos ar pavieniai ugdytojai stengiasi pasiekti užsibrėžtų tikslų – programų kūrimą ir vykdymą, ugdytinių poreikių tyrimą, pagalbą ugdymosi procese ir pan.
- **Kokybiški rezultatai ir poveikis** apima mokomojo proceso poveikį – žinių įgijimą, įgūdžių tobulinimą, vertybinių nuostatų formavimąsi, motyvaciją taikyti įgytą kompetenciją darbe ar kitose gyvenimo sferose.

Neformaliojo ugdymo ir mokymų kokybės standartai yra itin svarbūs ir gali būti skirstomi taip:

1. Veikla grindžiama pagrindiniais neformaliojo ugdymo principais ir metodais.

Principai ir metodai yra išdėstyti ankstesnėje pozicijos dalyje.

2. Veikla atitinka bendruomenės poreikius.

Šis punktas remiasi trijų rūšių poreikiais:

- sociopolitinius (tarp jų ir kultūriniais bei švietimo) piliečių ir tam tikrų bendruomenių poreikiais, nepamirštant poreikių, kylančių dėl specifinių socialinės aplinkos ar bendruomenės sunkumų;
- tikslinių grupių bei potencialių dalyvių profesiniais ir asmeninio tobulėjimo poreikiais;
- ugdymo ir mokymo politikoje aptartais prioritetais ir poreikiais.

3. Veiklos koncepcija kuriama ir planuojama atsižvelgiant į poreikius, nustatomus kompetentingos nuolat vykdomos poreikių analizės.

Analizė visuose lygmenyse turi atitikti šiuos kriterijus:

- vieša analizę atliekančių žmonių vertybinė pozicija;

- aiškiai apibrėžta analizės sritis;
- analizė turi būti pagrįsta prieinamais duomenimis apie objektą (pradedant nuo tyrimo, metodų ir investavusiųjų);
- analizė turi aprėpti tiek latentinius, tiek akivaizdžius poreikius;
- į analizę turi būti įtrauktas rezultatų aprašymas, jų aiškinimas ir rekomendacijos, kokių veiksmų reikėtų imtis;
- priėjimas prie rezultatų turi būti skaidrus ir užtikrintas visoms suinteresuotoms šalims.

4. Veikla yra sąmoningai planuojama ir vykdoma išsikeltų tikslų rėmuose, tuo pačiu neatmetant galimybės sulaukti visai netikėtų rezultatų.

Šis kriterijus susijęs su 4 aspektais:

4.1. Socialiniai ir ugdymo tikslai:

- detalūs ir aiškūs, taip pat realistiški ir pasiekiami turimais resursais;
- suformuluoti tokiu metodu ir tokia forma, kurie leidžia įvertinti tikslų pasiekimo lygį;
- susiję su nustatytais dalyvių poreikiais (žr. ankstesnę pastraipą);
- numato esamus ar būsimus dalyvių realijų ir supratimo pokyčius, pirmiausia susijusius su tobulėjimu ir specifinių kompetencijų įgijimu;
- nesikerta su rezultatais, kurių tikimasi;
- užtikrina bendravimą ir ryšius tarp dalyvių;

4.2. Dalyviai/ugdytiniai:

- dalyvio aprašas yra kruopščiai charakterizuotas, įtraukiant poreikių analizę bei socialinius ir ugdomuosius tikslus;
- dalyvių grupės sudėtis turėtų leisti veikloje pasiekti pusiausvyrą tarp bendrumų ir skirtybių (pagal lytį, amžių, išsilavinimą, kultūrinį/etinį pagrindą, kalbą, tautybę, gyvenamąją šalį, patirtį ir gebėjimus temos atžvilgiu, motyvaciją ir t.t.).

4.3. Veiklos plano pobūdis ir struktūra:

-
- ugdymo sąlygos yra kruopščiai planuojamos ir koreguojamos pagal norimus įgyvendinti tikslus: užsiėmimų trukmė ir intensyvumas, vieta, ugdymo pobūdis, pasiskirstymas ir pasiruošimas, dalyvių/ugdytinių skaičius;
 - santyčiai ir vaidmenys tarp dalyvaujančių asmenų (pvz., dalyviai, vadovai, organizatoriai ir t.t.);
 - vadovų komandos patirtis ir kompetencija turi atitikti reikalavimus, reikalingus, norint pasiekti tikslų ir realizuoti ugdymo sąlygas.

4.4. Pedagoginiai metodai turi ne tik atitikti neformaliojo ugdymo principus (žr. aukščiau), bet ir:

- atspindėti socialinę ir politinę tikrovę;
- būti susiję, patikimi bei įtikinami;
- užtikrinti vadovų ir ugdytinių/dalyvių savarankiškumą;
- būti įdomūs ir sudėtingi dalyviams;
- turi skatinti klausti ir abejoti „naujomis“ bei „senomis“ idėjomis;
- padėti rasti sprendimus;
- paruošti dirvą metodikai, kuri bus taikoma pagal situacijas proceso metu.

5. Suplanuojami, paruošiami ir įgyvendinami tiek ugdymo, tiek organizaciniai veiklos aspektai.

Čia aptariama, kaip koordinuoti veiklą, informaciją bei komunikavimą su dalyviais/kitais susijusiais asmenimis, dalyvių giminėmis, ugdymo/vadovų komandos ieškojimą ir formavimą, ugdomosios programos ruošimą ir įgyvendinimą.

5.1 Valdymas:

- visas veiklos ruošimo ir įgyvendinimo procesas yra kruopščiai planuojamas, vykdomas ir kontroliuojamas (veiklos planas, vadovų paieška, dalyvių informavimas apie mokymus ir atranka, komunikavimas su dalyviais, vadovais ir kitais asmenimis, organizaciniai uždaviniai, programos ruošimo elementai, įvertinimo pobūdis ir forma, dokumentacija, finansų valdymas ir t.t.);
- laiku ir tinkamai bendraujama su visais dalyvaujančiais asmenimis;

-
- laiku surandama tinkama susitikimo vieta, kurioje būtų geros ugdymo, apgyvendinimo ir maitinimo sąlygos bei reikalingas inventorius;
 - užsiėmimų aprašymas (pagrindinė informacija, kontekstas bei poreikiai, tikslai ir uždaviniai, dalyvių pristatymas, pedagoginė metodika, techninė, finansinė informacija, informacija apie organizatorius ir t.t.) ir prašymo/registracijos forma (registracijos galutinė data, dalyvių motyvacija, kiti dalyviams aktualūs klausimai) elektroniniu, popieriniu ar internetiniu pavidalu išplatunami tikslinei grupei jai suprantamomis kalbomis, patogia forma ir tinkamu metu;
 - prieiga prie veiklos turintiems mažiau galimybių asmenims užtikrinama reikiama dalyvavimo kriterijais bei bendravimo priemonėmis ir kanalais;
 - dalyvių atranka (jei reikalinga) turi būti skaidri ir neprieštarauti veiklos pobūdžiui bei Europos darbo su jaunimu vertybėms;
 - su vadovais, instruktoriais, kitais specialistais ar kitu aptarnaujančiu personalu turi būti laiku sudaromi kontraktai, kuriuose aiškiai apibrėžti jų uždaviniai, atsakomybės ir pareigos;
 - užtikrinta pakankama techninė ir administracinė parama užsiėmimų metu;
 - veiklos planas užtikrina veiklos tęstinumo galimybes;
 - veikla dokumentuojama laiku, kad būtų laiku įvykdyti uždaviniai, atsiskaityta, pvz., rėmėjams, bei užtikrintas veiklos tęstinumas.

5.2. Informacija apie dalyvius ir kontaktavimas su jais laiduoja, kad:

- yra užtikrinama, kad poreikiai klausti, dalyvauti ir aptarti veiklą (laikas, lankstumas ir kt.) bus patenkinti;
- dalyviai supranta socialinius ir ugdomuosius tikslus;
- dalyviai laiku informuojami apie išankstinius pasiruošimus iki užsiėmimų, logistinius bei finansinius klausimus;
- dalyviai gauna veiklos dokumentaciją/ataskaitą bei kitus veiklai svarbius dokumentus.

5.3. Vaidmenys ir santykiai:

- skirtingi vaidmenys ir atsakomybės yra išaiškinamos kiekvienam susijusiajam;
- politiniai, administraciniai ir ugdymo vaidmenys visiems yra aiškūs ir jų yra paisoma;

-
- bendravimo kanalai tarp visų vaidmenų yra aiškūs;
 - vaidmenys ir santykiai yra apibūdinami atsakomybės prasme.

5.4. Vadovų komanda:

- suformuota vadovaujantis kvietimo ir atrankos procedūromis, atsižvelgiant į veiklos poreikius, kreipiant dėmesį į visas reikalingas kompetencijas, tame tarpe ir gebėjimus dirbti komandoje;
- yra gerai subalansuota veiklai (pvz., pagal lytį, kultūrinį/etinį pagrindą ir t.t.), vadovai papildo vienas kitą (ypač savo kompetencijomis);
- išmano grupės procesus ir juos atpažįsta, yra linkę į bendradarbiavimą, kurio pagrindas – savitarpio pagarba, parama, atvirumas, nuoširdumas, pasitikėjimas vieni kitais;
- visi nariai bent vieną kartą susitinka gyvai prieš prasidedant veiklai (maždaug 2 mėn. iki pirmojo kontakto su ugdytiniais), kad tinkamai pasiruoštų veiklai;
- veiklą įgyvendina pagal šios schemos kriterijus;
- vykdydami ilgai trunkančią ugdomąją veiklą, susidedančią iš kelių modulių ir/ar fazių, susitinka reguliariai;
- į aptarimą įtraukia ir ugdytinius.

6. Veiklai užtenka išteklių.

Gerai aprūpinta įvairiais ištekliais ir finansuojama veikla:

- turi skaidrų ir išsamų biudžetą, į kurį įtrauktos ir išskirtos visos tiesioginės ir netiesioginės išlaidos (laiko ir pinigines), tarp jų ir įvertinimo bei tęstinės veiklos, taip pat numatomos įplaukos/pajamos. Tai išlaidos planavimui, pasiruošimui, įgyvendinimui, vertinimui – administravimui, komunikavimui, techniniam aptarnavimui, kanceliarijai, inventoriui, kopijavimui, tiesioginės išlaidos kelionėms, maistui, apgyvendinimui ir ugdymo įrangai bei inventoriui ir kt.);
- užtikrina, kad ištekliai, ypač žmogiškieji, paskirstyti visose veiklos srityse atsižvelgiant į nustatytus kriterijus, skaičiuojant atskirai kiekvienai mokymų dienai – t.y., (instruktorių, vadovų, administracinio personalo) darbo išlaidos paskaičiuojamos kiekvienai dienai, atsižvelgiant ir į dalyvių skaičių. Šie rodikliai priklausys nuo veiklos pobūdžio ir sudėtingumo, tačiau kiekvienai darbo dienai turi būti numatyta ne mažiau nei dviejų vadovų komanda;

-
- užtikrina vadovų/instruktorių ir dalyvių santykį nuo 1:6 iki 1:12, priklausomai nuo veiklos pobūdžio, uždavinių ir pedagoginio metodo;
 - užtikrina finansinių, infrastruktūros, techninių ir aplinkos išteklių derinimą su poreikiais, kylančiais iš veiklos uždavinių, ugdymo metodų ir plano bei veiklos metodikos;
 - paskirsto ir aprūpina finansiniais ištekliais adekvačiai ugdymo vertei ir paklausai (pvz., ugdytojų atlyginimai, infrastruktūros standartai ir kt.);
 - užtikrina, kad finansavimo institucijos valdomos skaidriomis, paprastomis ir efektyviomis administracinėmis lėšų pritaikymo, išmokėjimo, apskaitos ir atskaitomybės procedūromis.

7. Veiklai skirtos lėšos naudojamos efektyviai ir veiksmingai.

Veikloje, kuriai skirtos lėšos naudojamos efektyviai ir veiksmingai:

- planuojama ir vykdoma taip, kad būtų efektyviai ir veiksmingai įgyvendinti uždaviniai ir tikslai, tuo pačiu atsižvelgiant į laiko planavimą, žmogiškuosius ir materialinius išteklius (nuostolių ir naudos įvertinimas);
- veiklos biudžetas apskaičiuojamas pagal dieninių išlaidų vienam dalyviui rodiklius;
- dedamos visos pastangos ieškoti ir pritraukti potencialių papildomų išteklių;
- vertinama atsižvelgiant į veiklos rezultatus ir poveikį, susijusį su jos uždaviniais ir tikslais;
- pateikiama ataskaita, rodanti, kad ištekliai naudojami efektyviai ir veiksmingai, taip pat pagrindžianti veiklos įtaką rezultatams ir teikiamą naudą.

8. Veikla yra stebima ir vertinama.

Stebėjimas yra naudojamas kaip priemonė nuolat gerinti veiklos veiksmingumą ir efektyvumą, taip pat siekiant išvengti nesėkmės. Kreipiamas dėmesys į:

- veiklos paruošimą, įgyvendinimą, įvertinimą ir tęstinumą, atsižvelgiant į nustatytus darbo planus, terminus, gaires, atsakomybes, biudžetą ir t.t.;
- ugdymo metodikos ir programos įgyvendinimą;
- (tarpinių) uždavinių ir tikslų pasiekimus.

Vertinimas apima:

-
- išankstinį vertinimą: atsižvelgiama į veiklos uždavinius ir planus;
 - reguliarų vertinimą veiklos metu, dėmesį kreipiant į programos elementus;
 - galutinį vertinimą kartu su dalyviais veiklos pabaigoje, kai vertinamas ir dalyvių grįžtamasis ryšys vadovams;
 - galutinį vertinimą: vertinama pasibaigusių užsiėmimų reikšmė ir poveikis.

Vertinimų rezultatų paskirtis:

- prisidėti prie visų dalyvaujančių veiklose asmenų bei institucijų ugdymosi;
- prisidėti prie vadovų ir organizatorių kompetencijos augimo;
- gerinti veiklų planavimą ir įgyvendinimą ateityje;
- sudaryti sąlygas rėmėjams ir paramos institucijoms įvertinti veiklą ir, prireikus, leisti persvarstyti finansavimo politiką;
- sudaryti sąlygas prie duomenų prieiti teisininkams, darbo su jaunimu politikos kūrėjams ir tyrėjams, kad būtų galima gerinti darbo kokybę visame sektoriuje.

9. Veiklos rezultatai patvirtinami ir pristatomi.

Veiklos išvados ir rezultatai dokumentuojami ir sudaromos sąlygos prie jų prieiti visiems suinteresuotiems asmenims. Esant reikalui, rezultatai ir išvados paskelbiami ir išplatunami didesniai susidomėjusiųjų skaičiui.

Už dalyvavimą veikloje asmenys gauna diplomus/pažymėjimus su programos, pasiekimų ir kitų susijusių aspektų aprašymu. Dalyviai yra skatinami taikyti įgytas žinias, plėtoti ir vykdyti tolimesnę veiklą.

Jei dalyviai sutinka, mokymų koordinatorius susisieks su jais ir informuoja apie tęstinius užsiėmimus.

Europinio lygmens jaunimo neformaliojo ugdymo ir mokymo kokybės standartai.

1. Į veiklą įtraukiami tarpkultūrinio ugdymosi principai ir metodai.

Veikla kuriama ir įgyvendinama taip, kad dalyviai:

- būtų skatinami bendrauti su dalyviais iš kitos kultūrinės aplinkos;

-
- būtų skatinami tyrinėti sociokultūrinę aplinką, kurioje vyksta užsiėmimai;
 - patirtų kultūrinius skirtumus ir mokytūsi iš jų;
 - suprastų ir įvertintų kultūrinę įvairovę;
 - ugdytūsi empatiją ir supratingumą kitų kultūrų atžvilgiu;
 - susiformuotų teigiamą požiūrį į žmogaus teises ir kritiškai pažvelgtų į rasizmą, antisemitizmą, ksenofobiją ir netoleranciją;
 - tobulintų savo tarpkultūrinę kompetenciją.

Kiti kokybės kriterijai:

- užsiėmimai vedami komandos vadovų (mažiausiai dviejų), kilusių iš skirtingų kultūrų, tokiu būdu atspindinčių kultūrinės, kalbinės ir socialinės realijas visai ugdytinių grupei. Kiekvienas vadovas turi turėti tarpkultūrinės kompetencijos, ypač tarpkultūrinio ugdymo, ir gebėti spręsti dėl kultūrinių skirtumų kylančius konfliktus, turi laisvai kalbėti bent viena užsiėmimų kalba;
- planuojant ir įgyvendinant veiklą, dera laikytis tarpkultūrinio ugdymo principų bei atsižvelgti į kultūrinius ugdymo aspektus, prirėikus sudaryti galimybes dvikalbiam ar daugiakalbiam ugdymui;
- planuojant ir įgyvendinant veiklą, reikia turėti omenyje, kad gali reikėti vertėjo.

2. Veikla prisideda prie Europinio lygmens jaunimo politikos tikslų.

Kalbant apie šį standartą svarbu, kad:

- veiklos tikslai atspindi Europinio lygmens jaunimo politiką;
- veiklos planavimas ir įgyvendinimas grindžiamas vertybėmis ir principais, apsvarstytais Europinio lygmens jaunimo politikų;
- vertinant veiklą, atsižvelgiama į šių ir susijusių jaunimo politikos tikslų bei principų įgyvendinimą;
- svarbios išvados bei veiklos rezultatai (tęstinė veikla taip pat) yra paskelbiami viešai, ypač pristatomi visų lygmenų jaunimo politikos kūrėjams bei jaunimo studijoms.

Kokybės vertinimas

Kokybei vertinti JNU veiklų organizatoriai ugdymo procesą turėtų aprašyti pagal nuosekliai ir aiškiai suformuluotus kokybės kriterijus. Kokybės vertinimas gali vykti keliais lygiais:

I. Kokybę pagal sutartus kriterijus vertina pati organizacija, vertinimo rezultatus protokoluoja bei rezultatus naudoja proceso kokybės tobulinimui.

II. Kokybę vertina išoriniai vertintojai – JNU ekspertai. Juos gali užsakyti programų finansuotojai/užsakovai arba organizacijos gali sutarti, kad teikia viena kitai išorinio kokybės vertinimo paslaugas (nes išoriniai vertintojai yra itin brangi paslauga jaunimo NVO).

V. REZULTATAI

Nepriklausomai nuo aplinkos, kurioje jauni žmonės gyvena, jie turi tuos pačius pagrindinius poreikius, todėl jaunimo neformaliojo ugdymo tikslas yra vadovaujantis aukščiau minėtais jaunimo neformaliojo ugdymo principais išugdyti savarankiškus, aktyvius, atsakingus individus.

Siekiant įgyvendinti šį tikslą, jaunimo neformaliojo ugdymu norima padėti jaunam žmogui tobulinti save, išbandyti potencialias galimybes, atrasti supantį pasaulį, padėti susirasti aktyvų ir atsakingą vaidmenį socialiniame gyvenime. Dėl šių priežasčių jaunimo neformaliojo ugdymo uždaviniai yra padėti jaunam žmogui įgyti ir išplėtoti jo poreikius patenkinančius įgūdžius, žinias ir požiūrius, kuriuos galima skirstyti į tris grupes:

I. Asmeninio lygmens (asmeninės) kompetencijos. Asmenines kompetencijas sudaro žinių, įgūdžių ir požiūrių visuma, kurių visiems žmonėms reikia asmeninei savirealizacijai ir raidai, įsijungimui į visuomenę ir įsidarbinimui. Šioje srityje yra žmogaus savęs pažinimo, tyrinėjimo ir savęs pristatymo gebėjimai:

- būti savarankiškam,
- būti pasitikinčiam,
- planuoti laiką,
- kritiškai mąstyti ir įvertinti,
- žinoti savo silpnąsias ir stipriąsias puses,
- pažinti savo poreikius,
- atpažinti savo jausmus (savirefleksija);
- būti tolerantiškam kitoms kultūroms ir požiūriams,

-
- siekti saviugdos,
 - pasitikėti savimi,
 - prisiimti atsakomybę už savo veiksmus,
 - ir kt.

II. Bendrojo lygmens (socialinės) kompetencijos. Socialinių kompetencijų sričiai priskirtini žmogaus santykį su kitais žmonėmis ir aplinka apibrėžiantys gebėjimai ir savybės. Dažniausiai individo socialinės kompetencijos matais yra laikomi jo socialiniai įgūdžiai, gebėjimas siekti tikslų ir (arba) individo tarpasmeninių santykių kokybė. Socialinė kompetencija apima bendravimo, bendradarbiavimo ir veikimo socialinėje aplinkoje gebėjimus:

- planuoti,
- organizuoti,
- koordinuoti,
- vertinti,
- perduoti ir priimti informaciją,
- tyrinėti ir tirti,
- dirbti komandoje,
- vadovauti žmonių grupei,
- vykdyti projektus,
- atpažinti kitų žmonių emocijas,
- dalintis atsakomybe,
- priimti sprendimus,
- spręsti konfliktus,
- išmanyti demokratines struktūras ir procedūras,
- ir kt.

III. Dalykinės (profesinės) kompetencijos – tai yra sritis, apimanti žmogaus specifinius profesinius sugebėjimus bei jo darbinę veiklą. Kai kalbama apie dalykines kompetencijas, dažniausiai omenyje turimi dviejų rūšių įgūdžiai:

-
- žinios kaip teorinis pasirengimas,
 - praktiniai įgūdžiai ir gebėjimai.

VI. JAUNIMO NEFORMALIOJO UGDYMO TEIKĖJAI

Neformalusis ugdymas, kaip ir neformaliojo ugdymo teikėjai, patvirtina savo „neformalią“ prigimtį, todėl neturėdami daug ryšių su formalųjį ugdymą teikiančiomis įstaigomis bei asmenimis, nėra visapusiškai pripažįstami ir vertinami.

Pripažinimo formos būna įvairios – nuo bendrojo pripažinimo, kur visuomenė pripažįsta įgautų kompetencijų vertę, iki akreditavimo, sertifikavimo bei politinio pripažinimo, kai gali būti įvestas teisinis pagrindas individo teisei į gautų kompetencijų patvirtinimą.

Esant tokiai pripažinimo būdų įvairovei manome, kad ypač svarbu yra sukurti jaunimo neformaliojo ugdymo teikėjų akreditacijos sistemą, kuri būtų tvirtas pagrindas jaunimo neformaliojo ugdymo bei jo teikėjų pripažinimui ir turimų kompetencijų patvirtinimui.

Jaunimo neformaliojo ugdymo teikėjais gali būti juridiniai ir fiziniai asmenys, kurių kompetencijos yra patvirtinamos pagal atitinkamą akreditavimo sistemą. Išimtinės teisės suteikti akreditacijas bus suteiktos Akreditavimo centrui, kuris sudarys akreditacijos sistemą ir atitinkamas kompetencijas turintiems juridiniams asmenims suteiks Jaunimo neformaliojo ugdymo teikėjo, o fiziniams asmenims – Jaunimo darbuotojo statusą bei atitinkamus tai patvirtinančius dokumentus.

Tam, kad juridinis asmuo būtų pripažinta Jaunimo neformaliojo ugdymo teikėju, jis turi atitikti šiuos kriterijus:

- vienas iš organizacijos tikslų yra neformalusis jaunimo ugdymas;
- organizacija savo klientams yra sudariusi nuoseklaus neformaliojo jaunimo ugdymo programą, pagrįstą JNU principais bei siekiančią neformaliojo ugdymo tikslų;
- organizacija yra parengusi vadovų rengimo sistemą, sudarančią galimybes ugdyti skirtingų pakopų vadovų kompetencijas, bei disponuoja priemonėmis, reikalingomis šią sistemą įgyvendinti;
- sudaro galimybes tęstiniam ir ilgalaikiam asmens ugdymui (ugdymuisi);
- organizacija bendradarbiauja su kitomis neformaliojo ugdymo organizacijomis.

Fiziniai asmenys turi teisę įgyti Jaunimo darbuotojo statusą aktyviai dalyvaudami neformaliojo ugdymo organizacijos veikloje ir veikdami joje pagal Organizacijos parengtą programą arba savo iniciatyva, tai yra, tiesiogiai kreipdamiesi į Akreditacijos centrą ir išlaikydami žinių bei įgūdžių patikrinimus.

Asmuo, norintis būti pripažintas Jaunimo darbuotoju, privalo turėti pakankamą kompetenciją šiose srityse:

- jaunimo neformaliojo ugdymo turinys;
- organizacijų vadyba;
- pirmoji pagalba;
- pedagogikos pagrindai;
- psichologijos pagrindai;
- teisės pagrindai.

Jaunimo darbuotojų profesinių kompetencijų įgijimo, pripažinimo ir tobulinimo sistema artimiausiu metu bus aprašyta atskirame dokumente.

VII. IŠVADOS

Jaunų žmonių ugdymas, pagrįstas bendrai sutartais principais ir kokybės standartais, turi siekti bendrų rezultatų, kurie atitiktų tiek neformaliojo ugdymo teikėjų, tiek gavėjų interesus. Tokiu būdu būtų sukurta erdvė sveikai konkurencijai – neformaliojo ugdymo dalyviai patys galėtų rinktis veiklą ir jos įgyvendintojus, jeigu jie veiktų lygiavertėje erdvėje.

Priimdamos šią poziciją, Lietuvos jaunimo organizacijos atkreipia dėmesį, kad šiuo metu ypač svarbus tinkamas neformaliojo ugdymo įtvirtinimas, užtikrinsiantis vieningą visuomenės ir nevyriausybių iniciatyvų požiūrį į jaunų žmonių ugdymą.

